

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Bahadır, Y. ve Sürücü, A. (2019). "Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutumlarının Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisini Yordayıcı Gücü", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3): 2444-2461.

Geliş Tarihi / Received Date: 08.02.2019

Kabul Tarihi / Accepted Date: 25.03.2019

Araştırma Makalesi

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABA TUTUMLARININ KARIYER KARARI YETKİNLİK BEKLENTİSİNİ YORDAYICI GÜCÜ*

Uzman Psikolojik Danışman Rifat Yusuf BAHADIR

MEB, Kırşehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü

rybahadir@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-3161-725X

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah SÜRÜCÜ

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi

asurucu@erbakan.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-1689-4366

Öz

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin anne baba tutumlarının kariyer kararı yetkinlik beklentisini yordayıcı gücünü incelemektir. Araştırmada nicel araştırma yöntemi benimsenmiştir. 2105-2016 öğretim yılında Kırşehir il merkezindeki Fen ve Anadolu Liselerinde öğrenim gören 198'i erkek, 201'i kız toplam 399 öğrenci araştırmanın araştırma gurubunu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Anne Baba Tutumları Ölçeği (Küçükturan, 2005) ve Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği (Işık, 2010) kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Araştırmada, anne baba tutumları alt boyutlarından sorumluluk ve kabulün, kariyer kararı yetkinlik beklentileri ölçeğinin alt boyutları olan "kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma, problem çözme"nin anlamlı yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sorumluluk ve kabul ile birlikte otorite ve sorumluluğun "mesleklerle ilgili bilgi toplama"nın anlamlı yordayıcısı olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencisi, kariyer kararı, yetkinlik beklentisi, anne baba tutumları

THE PREDICTIVE POWER OF ATTITUDES OF HIGH SCHOOL STUDENTS' PARENTS FOR CAREER DECISION SELF-EFFICACY

Abstract

The purpose of this study is to investigate the predictor force of the career decision self-efficacy of the behavior of parents of high school students. In the research, quantitative research method was adopted. The study group of the research consists of 399 students in total, 198 of whom are male students and 201 of whom are female students of Science and Anatolian High Schools in Kırsehir city center in the 2015-2016 school year. As a data collection tool in this study, Parental Attitudes Scale (Küçükturan, 2005) and Career Decision Self-Efficacy Scale (Işık, 2010) were used. The relationships between the variables were examined by multiple regression analysis. In this study, it was determined that responsibility and acceptance which are sub-dimensions of the parental attitudes is a significant predictor of self-appraisal which is one of the sub-dimensions of the career decision self-efficacy scale, of occupational information, of goal selection, of planning, and of problem-solving. In addition, it was observed that authority and responsibility along with responsibility and acceptance is a significant predictor of occupational information.

Keywords: High school students, career decision, self-efficacy, parental attitude

* Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Sürücü'nün danışmanlığında yürütölen ve 28/02/2018 tarihinde kabul edilen S.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans tezinden hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Kariyer, özellikle 1980'li yıllardan sonra ortaya çıkan önemli bir kavram olarak dikkati çekmektedir. Birçok araştırmacının kendi bakış açısıyla kariyerle ilgili bazı tanımlamalar yaptıkları görülmektedir. Super'e (1957: 29) göre kariyer, bireyin hayatı boyunca işte, evde ve okulda geçirdiği yaşantıların toplamıdır. Niles ve Harris-Bowlsbey (2013: 9) kariyeri, bir yaşam biçimi olarak tanımlamıştır. Ginzberg (1971: 151) ise yaşam boyu devam eden bir süreç ve bu süreç içerisinde bireyin yaşadığı gelişimsel dönemler olarak tanımlamıştır. Bu tanımlardan yola çıkılarak kariyeri, bireyin bir mesleği tercih etmesi, başarılı olmak için çaba göstermesi ve bu süreçte yaşamı boyunca gerçekleştirdiği bütün faaliyetler olarak tanımlamak mümkündür.

Gati ve Asher (2001) ile Gati ve Tal'a (2008) göre karar verme becerisi, kariyer danışmanlığı alanı için en önemli beceriler arasındadır. Son yıllarda yapılan araştırmalarda, bireylerin kariyer kararı verme becerileri sıklıkla araştırmalara konu olmaktadır (Gati, Krausz ve Osipow, 1996; Gati ve Tal, 2008). Karar verme bir süreçtir ve bu süreçte bireyler neyle karşılaşacaklarını ön görmeye çalışırlar. Bireylerin bir zorlukla karşıtıklarında nasıl davranmaları gerektiğinin farkında olmaları karar verme becerisi üzerinde etkilidir (Gati ve Asher, 2001).

Lent, Brown ve Hackett (1994) tarafından geliştirilen Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı [SBKK], insanların kendi kariyer davranışlarını yönlendirebilme kapasitelerine vurgu yapmaktadır (Akt: Işık, 2010: 13). Literatür incelendiğinde SBKK'nın, bireylerin kariyer gelişimlerinde yaşadıkları doğrudan ve dolaylı yaşantıların onların kuramın çıktılarını olarak ifade edilen yetkinlik beklentisi, sonuç beklentisi ve hedef belirlemeyle ilişkisine yoğunlaştıkları görülmektedir. İlk kez Bandura (1997) tarafından Sosyal Bilişsel Öğrenim Teorisi'nde [SBÖT] ortaya konan yetkinlik kavramı, SBKK içerisinde detaylandırılarak ele alınmıştır. Bu detaylandırmanın yoğun olarak yetkinlik ve sonuç beklentileri çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir (Lent ve Brown, 2006). Diğer bir ifadeyle kariyer yetkinlik beklentisi Gati ve Asher (2001) ile Gati ve Tal (2008) tarafından bir karar verme sürecinin sonucu olarak açıklanmaktadır.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi hem SBÖT'nin hem de SBKK'nın önemli kavramlarından birisidir. Bandura (1997: 1) bu kavramı, bireylerin günlük yaşamlarına ve onların bu yaşantıları kontrol etme çabasına vurgu yaparak açıklamıştır. Ona göre insan içinde yaşadığı çevre üstünde bir hakimiyet kurma çabası içerisindedir. Bunu yaparak daha mutlu olacağını ve kendini daha güvende hissedeceğini düşünür. Özellikle bu çaba, onun olumsuz yaşantılardan kendisini korumak istemesinin bir sonucu olarak da değerlendirilebilir.

Lent vd. (1994) yetkinlik beklentisini, bireyin bir engelle karşılaştığında harcadığı çaba, ısrar, düşünce öğeleri ve duygusal tepkiler, aktivite ve çevre seçimini belirleyen dinamik inançların bir bütünü olarak değerlendirmektedir (Akt: Işık, 2010: 18). SBKK yetkinlik beklentisi kavramını, bireyin bir performansı ortaya koyarken karşısına çıkan engelleri aşmak adına gösterdiği çaba ve ısrar olarak ortaya koymuştur. Ortaya konan çaba ve ısrar sürecinde iç ve dış dinamiklerin rolü de yetkinlik beklentisinin düzeyinin belirlenmesinde çok önemlidir (Işık, 2015).

Bandura (1997) da, yetkinlik beklentisinden bahsederken bir hedefe yönelme vurgusu yapmıştır. Bu vurgu bireyin bir performansı ortaya koyma sürecinde ortaya koyduğu çabayla ilişkilidir. Aynı zamanda ortaya koyacağı direncinde bir türüdür. Bu direnci belirleyen bireyin sahip olduğu bazı kişilik özellikleridir. Bunun yanında hedefe yönelme davranışı kendi içinde 3 temel unsurdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki hedefe yönelme, sonraki hedeften kaçınma ve son olarak da hedefe ulaşmada ortaya konacak performans ile karşılaşılan zorluklara karşı direnç göstermedir.

Yetkinlik beklentisi, bilişsel süreçler doğrultusunda geçirilen olumlu ve olumsuz yaşantıları etkileyebilme kapasitesine sahiptir. Yetkinlik beklentisi bireyin geçirdiği yaşantıların sonuçlarına ve değerlendirilme biçimine göre artabilir ya da azalabilir. Bu olumlu veya olumsuz sonuç bireyin öğrenme kapasitesi üzerinde önemli etkiye sahiptir. Olumlu sonuçlanan yaşantılar, yetkinlik beklentisini artırabileceği gibi olumsuz sonuçlanan deneyimler de yetkinlik beklentisi üzerinde olumsuz sonuçlanabilir (Lent, 2005).

Yapılan bazı araştırmalar göstermektedir ki, kişinin kariyer kararı yetkinlik beklenti düzeyi geliştikçe kariyer kimliğinin belirginleştiği (Chung, 2002), kariyer araştırma davranışlarının (Blustein, 1989) ve kariyer olgunluğunun arttığı (Patton ve Creed, 2001) ortaya konmuştur (Akt: Işık, 2010: 23). Bu bireylerin farkındalıkları yüksek olduğundan, kendilerine uygun hedefleri daha kolay belirleyebildikleri, plan yapabildikleri ve bunu gerçeğe dönüştürmek için çaba gösterdikleri düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle güçlü yetkinlik inancının, bireylerde hedefe ulaşmayı daha çok kolaylaştıracağı şeklinde bir yorum yapılabilir.

Bireylerin düşük yetkinlik beklentileri, sosyal cinsiyet rol algıları, düşük sosyo-ekonomik durum, aile tutumları ve eğitim olanakları gibi etkenlerden kaynaklanıyor olabilir. Örneğin, matematik dersinde erkeklerin başarılı olabileceği yönünde sürekli geri bildirim almış bir kız öğrenci, matematik konusunda düşük yetkinlik beklentisine ya da erkeklerin güçlü olup duygularını fazla paylaşmamaları gerektiğine inanan biri, sosyal ilişkiler konusunda düşük yetkinlik beklentisine sahip olabilir (Işık, 2010: 19).

Kariyer seçimine etki eden faktörler arasında yetenekler, ilgiler, değerler, cinsiyet ve aile sıralanmaktadır (Kuzgun, 2000; Doğan, 2000; Özyürek, 2013). Araştırma sonuçları, çocukların eğitim ve mesleki karar verirken en fazla anne babalarından etkilendiklerini göstermektedir. Anne babalar, çocuklarının benlik kavramlıklarının şekillenmesinde, ilgi ve değerlerinin oluşmasında, mesleklere ilişkin olumlu ve olumsuz tutum geliştirmesinde çok etkilidir (Doğan, 2000). Bir lise öğrencisinin kariyer kararı verme sürecinde etkili olan en önemli unsurların başında şüphesiz aile gelmektedir.

Çocuk yetiştirme biçimi kuşkusuz her aile içerisinde farklı yaklaşım ve tutumlarla gerçekleşmektedir. Hatta gelişim uzmanları her toplumun aile yapısının farklı olduğunu iddia ettiklerinden kültürel anlamda da çocuk yetiştirme biçimleri arasında ciddi farklılıkların olduğu görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2004).

Çocuk yetiştirme tarzları her anne baba için farklı olabilmektedir. Bazı anne babalar daha kontrollü bir görüntü sergilerlerken, bazıları disiplin odaklı bir yetiştirme tarzı benimsemektedirler. Şüphesiz tüm bu yaklaşımların, çocuğun davranışları, hayata olan bakışı ve yetkinlikleri üzerinde bazı olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004; Aydın, 2005).

Alan yazında anne baba tutumlarının farklı araştırmacılar tarafından açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Baumrind'e (1966) göre anne babaların çocuklarına olan bakış açılarıyla farklılaşan üç ayrı yetiştirme biçimi bulunmaktadır. Bunlar demokratik, otoriter ve aşırı izin verici anne baba tutumlarıdır. Demokratik anlayışı benimseyen ebeveynler, çocuklarının davranışlarını değerlendirirken mantık vurgusuna dikkat ederler. Aynı şekilde onları bir davranışa yönlendirirken de, en mantıklı olana yönlendirme çabası içine girerler. Otoriter anne baba tutumunda, bazı katı sınırlamalar ve anti demokratik karar alma mekanizmaları söz konusu olmaktadır. Çocuğun davranışlarına yön veren bu kısıtlamalar çoğu zaman çocuğa açıklanmaz. Neden konulduğu ya da amacının ne olduğuyula ilgilenilmez. Çocuğun çoğunlukla sorgulamadan itaat etmesi beklenir. Ebeveynler tarafından çocuğa cezalar verilir. Cezalar, yaptırımları korumak için birer araç gibi kullanılır. Çoğunlukla çocuğun hoşlanmayacağı tarzda cezalar benimsenmektedir. Aşırı izin verici anne baba tutumunda ise otoriter ve demokratik anlayışa ters olarak, bireyin yaptığı davranışlara karşı anne babanın ilgisiz bir eğilimi söz konusudur. Bu ilgisizlik çocuk tarafından her şeye izin verildiği şeklinde algılanmaktadır. Bu anlayışı benimseyen anne babaların genellikle çocuklarına sorumluluk vermeme eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

Maccoby ve Martin'e (1983) göre de, çocuğun yetişme sürecinde karşılaştığı iki tür anne baba tutumu vardır. Bunlar talepkarlık ve duyarlık olarak adlandırılmaktadır. Talepkar

anne baba tutumu içerisinde demokratik tutum çok fazla yer almamaktadır. Anne babaların çocuklarından beklentilerinin düzeyi farklı farklıdır. Buradaki talepler, çocuklarının benlik algısıyla uyuzmaz. Aileler kendilerini veya bireysel çıkarlarını ön planda tutarak çocuklarından bazı yapamayacakları ya da zorlanacakları beklenti içerisinde olabilmektedirler. Anne babanın çocuğundan beklentileri, onun düzeyine uygun olarak gerçekleşmektedir. Burada ailenin çocuğunu tanıması, ona güvenmesi ve yapabileceklerine yönelik inançları ön planda yer almaktadır.

Anne baba tutumları kariyer uzmanları tarafından değerli görülen değişkenlerden birisi olarak dikkat çekmektedir. Bireyin içinde yetiştiği ailenin ona karşı tutumu ve yaklaşımıyla kariyer tercihleri ve tutumları arasında ilişki olduğunu gösteren bazı araştırmalar bulunmaktadır (Metheny ve McWhirter, 2013). Lent vd. (1996) de ailenin, bireyin kariyer kararı sürecinde önemli bir değişken olduğunun altını çizmişlerdir. Türkiye’de de ailelerin, ergenlerin meslek tercihi üzerinde etkili olduklarına dair bazı araştırma sonuçları bulunmaktadır (Akbayır, 2002; Bacanlı ve Sürücü, 2011). Bu araştırmalarda özellikle annenin bu süreçteki rolü ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin de meslek tercihlerine yön verdiği ortaya konmuştur. Dolayısıyla genelde ailenin, özelde anne baba tutumlarının çocuğun karar alma mekanizmaları üzerinde etkili olduğu dikkate alındığında, kariyer kararı yetkinlik beklentisi üzerinde de etkili olacağı düşünülebilir.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi, son yıllarda araştırmacıların üzerinde durduğu önemli değişkenler arasındadır. Özellikle kariyer kararı sürecinde olan ergenlerin beklenti düzeylerinin geliştirilmesi, kariyer alan uzmanlarınca değerli görülmektedir. Bu bağlamda, bu değişkenin hangi psikolojik faktörler tarafından açıklandığının ortaya konması literatür açısından değerli görülmektedir. Bu araştırmada anne baba tutumları ve başa çıkma biçimlerinin kariyer kararı yetkinlik beklentisini yordama düzeyi ele alınmıştır.

Bireyin içerisinde bulunduğu gelişim dönemi dikkate alındığında ergenlik döneminde yapılacak kariyer tercihi büyük bir öneme sahiptir. Bu noktada uzmanlar tarafından ergenliğin kariyer kararı verme sürecinde kritik bir dönem olduğu ifade edilmektedir (Betz, 2004; Felsman ve Blustein, 1999). Bu dönemde bireyin kariyer tercihine etki edecek değişkenlerin bilinmesi, onun daha doğru kararlar verebilme yeterliliğini geliştirmek açısından değerli görülmektedir. Bu sayede kariyer alan uzmanları da ergenlere yapacakları yardımları planlayacak bir bilgi birikiminden faydalanabileceklerdir.

1.1. Amaç

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin anne baba tutumlarının kariyer kararı yetkinlik beklentisini yordayıcı gücünü incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda anne baba

tutumları ölçeği alt boyutları, kariyeri kararı yetkinlik beklentisi ölçeği alt boyutları olan “kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, mesleki gerçekçi plan yapma ve problem çözüme”yi anlamlı düzeyde yordamakta mıdır? sorusuna cevap aranmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2008: 21), belirli bir yapı içindeki ilişkilerin incelenmesinde, farklı gruplar arasında karşılaştırmalar yapılmasında ve sonuçların genelleştirilmesinde nicel araştırmaların yapılmasının daha avantajlı olacağını ifade etmektedirler. Bu nedenle araştırma, nicel araştırma yönteminde dizayn edilmiştir. Bu kapsamda araştırmada nicel araştırma modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2011) ilişkisel tarama modelini, iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişimin varlığını ya da derecesini betimlemeyi amaçlayan bir model olarak açıklamıştır. Araştırmada yordanan değişken kariyer kararı yetkinlik beklentisi, yordayan değişkenler ise anne baba tutumları olarak belirlenmiştir.

2.1. Araştırma Grubu

Bu araştırma, 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında Kırşehir il merkezindeki resmi Fen Lisesi ve Anadolu Liselerinde öğrenim gören 399 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubundaki öğrencilerin 198'i (% 49,6) erkek, 201'i (% 50,4) kızlardan oluşmaktadır. Araştırma grubunun belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırma için il merkezindeki liselerin başarı düzeyleri dikkate alınmış, başarısı yüksek, orta ve düşük düzeydeki liselerden olmak üzere üç lise belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen okullara araştırmacı tarafından bizzat gidilerek o sırada sınıfta bulunan öğrencilere ölçekler uygulanarak veriler toplanmıştır. Araştırma grubunda 9. sınıftan 118 (% 29,6), 10. sınıftan 107 (% 26,8), 11. sınıftan 95 (% 23,8), 12. sınıftan 79 (% 19,8) öğrenci bulunmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği ve Anne Baba Tutumları Ölçeği kullanılmıştır.

Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği: Betz, Klein ve Taylor, (1996) tarafından geliştirilen Career Decision Competency Expectation Scale (CDSS-SF), Işık (2010) tarafından Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği (KKYBÖ) olarak Türk kültürüne uyarlanmıştır. 5'li Likert tipindeki (Hiç güvenmiyorum-1 ifadesinden Çok güveniyorum-5 ifadesine) ölçek, toplam 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .88 olarak belirlenmiştir. Yedi hafta ara ile yapılan test- tekrar test güvenilirlik

çalışmasında hesaplanan Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı .81 ($p < .01$) dir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçekten tek bir toplam puan (toplam varyansın %49'u açıklanmaktadır) elde etmenin mümkün olduğu belirlenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde ortaya çıkan uyum değerleri ise $\chi^2 = 336,73$, GFI=.90, CFI=.90, RMSEA=.048 ve SRMR=.078 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeydeki kariyer kararı yetkinlik beklentisi'ne işaret etmektedir (Işık, 2010).

Anne Baba Tutumları Ölçeği: Küçükturan (2005) tarafından geliştirilen Anne Baba Tutumları Ölçeği, çocukların anne babalarının değişen tutumlarına olan bakış açılarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla 88 maddelik ölçek yaşları 9 ile 17 arasında değişen 588 çocuğa uygulanmıştır. Son halde 15 soruluk iki alt boyuta ulaşmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa değerleri, ilk faktör için .88, ikinci faktör için .85 ve ölçeğin tamamı için .79'dur. Ölçekten alınan puanların artması alt faktörlere olan inancın yükseldiğini göstermektedir.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizi sürecinde ilk olarak eksik ve hatalı veriler ayıklanmıştır. Uygulanan 450 ölçme aracından eksik ve hatalı işaretlenenler çıkarılmış, kalan 399 ölçek üzerinde analiz yapılmıştır. Veri analizi SPSS 18.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Daha sonra verilerin normal dağılım değerleri basıklık çarpıklık katsayıları hesaplanarak kontrol edilmiş ve verilerin normal dağılıma uygun olduğu belirlenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Veriler, $p < .05$ ve $p < .01$ düzeyinde anlamlı olduğu kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarının, kariyeri kararı yetkinlik beklentisi ölçeği alt boyutları olan “kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, mesleki gerçekçi plan yapma, problem çözme”yi anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına ilişkin analiz sonuçları ayrı ayrı ele alınmış ve tablolar halinde gösterilmiştir.

Anne baba tutumları ölçeği boyutlarının, kariyeri kararı yetkinlik beklentisi alt boyutlarından “kendini doğru bir şekilde değerlendirme” alt boyutunu anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına ilişkin analiz sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kendini Doğru Bir Şekilde Değerlendirme Alt Boyutunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Değişken	B	Standart Hata	β	t
Sabit	- 13.45	1.24		10.81*
Sorumluluk ve kabul	.08	.01	.25	5.19*
Otorite ve denetleme	.00	.01	.01	.21

* $p < .01$ $R^2 = .143$ ve düzeltilmiş $R^2 = .132$

Yapılan çoklu regresyon analizi sonucuna göre kendini doğru şekilde değerlendirme boyutunu, anne baba tutumları ölçeği alt boyutu olan sorumluluk ve kabul'ün ($t = 5.19$, $p < .01$) anlamlı düzeyde bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir. Kurulan modelin toplam varyansı açıklama oranı % 13'tür.

Anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarının, kariyeri kararı yetkinlik beklentisi ölçeği alt boyutlarından “mesleklerle ilgili bilgi toplama” alt boyutunu anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına ilişkin analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Mesleklerle İlgili Bilgi Toplama Alt Boyutunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Değişken	B	Standart Hata	β	t
Sabit	- 12.37	1.30		9.46*
Sorumluluk ve kabul	.07	.01	.22	4.52*
Otorite ve denetleme	.02	.01	.08	1.62*

* $p < .01$ $R^2 = .104$ ve düzeltilmiş $R^2 = .092$

Yapılan çoklu regresyon analizi sonucuna göre mesleklerle ilgili bilgi toplama boyutunu, anne baba tutumları ölçeği alt boyutları olan sorumluluk ve kabul ($t = 4.52$, $p < .01$) ile otorite ve denetlemenin ($t = 1.62$, $p < .01$) anlamlı düzeyde birer yordayıcı olduğu tespit edilmiştir. Kurulan modelin toplam varyansı açıklama oranı % 9’dur.

Anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarının, kariyeri kararı yetkinlik beklentisi ölçeği alt boyutlarından “hedef belirleme” alt boyutunu anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Hedef Belirleme Alt Boyutunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Değişken	B	Standart Hata	β	t
Sabit	- 12.78	1.29		9.88*
Sorumluluk ve kabul	.08	.01	.23	4.69*
Otorite ve denetleme	-.00	.01	-.02	-.51

* $p < .01$ $R^2 = .141$ ve düzeltilmiş $R^2 = .130$

Yapılan çoklu regresyon analizi sonucuna göre hedef belirleme boyutunu, anne baba tutumları ölçeği alt boyutu olan sorumluluk ve kabul'ün ($t=4.69$, $p<.01$) anlamlı düzeyde bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Kurulan modelin toplam varyansı açıklama oranı %13'tür.

Anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarının, kariyeri kararı yetkinlik beklentisi ölçeği alt boyutlarından “mesleki gerçekçi plan yapma” alt boyutunu anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Gerçekçi Plan Yapma Alt Boyutunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Değişken	B	Standart Hata	β	t
Sabit	-	1.29		8.921*
	11.51			
Sorumluluk ve kabul	.08	.01	.24	5.05*
Otorite ve denetleme	.00	.01	.01	.27

* $p<.01$ $R^2=.174$ ve düzeltilmiş $R^2=.163$

Yapılan çoklu regresyon analizi sonucuna göre gerçekçi plan yapma boyutunu, anne baba tutumları ölçeğinin alt boyutu olan sorumluluk ve kabul'ün ($t=5.05$, $p<.01$) anlamlı düzeyde bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir. Kurulan modelin toplam varyansı açıklama oranı % 16'dır.

Anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarının, kariyeri kararı yetkinlik beklentisi ölçeği alt boyutlarından “problem çözme” alt boyutunu anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına ilişkin analiz sonuçları Tablo 5'de gösterilmektedir.

Tablo 5. Problem Çözme Alt Boyutunun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Değişken	B	Standart Hata	β	t
Sabit	-	1.33		8.07*
	10.80			
Sorumluluk ve kabul	.09	.01	.25	5.08*
Otorite ve denetleme	.00	.01	.01	.25

* $p<.01$ $R^2=.147$ ve düzeltilmiş $R^2=.136$

Yapılan çoklu regresyon analizi sonucuna göre problem çözme boyutunu, anne baba tutumları ölçeğinin alt boyutu olan sorumluluk ve kabul'ün ($t=5.08$, $p<.01$) anlamlı bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir. Kurulan modelin toplam varyansı açıklama oranı % 14'tür.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamında kariyer kararı yetkinlik beklentisi alt boyutlarının anne baba tutumları tarafından ne düzeyde yordandığını belirlenmeye çalışılmıştır.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi “kendini doğru bir şekilde değerlendirme” alt boyutunun yordanmasına ilişkin bulguların tartışılması ve yorumlanması:

İlk olarak kendini doğru şekilde değerlendirme alt boyutunun anne baba tutumları alt boyutları tarafından ne düzeyde yordandığı incelenmiştir. Buna göre anne baba tutumları alt boyutu olan sorumluluk ve kabulün anlamlı bir yordayıcı olduğu ortaya konmuştur. Anne baba tutumlarıyla olan ilişki dikkate alındığında şu ifade edilebilir ki, ailenin çocuğuna karşı davranışlarında dikkatli ve ölçülü olması, ona güvenmesi bireyin kendilik algısı üzerinde olumlu etkiye sahiptir (Baumrind, 1991). Kendini doğru şekilde değerlendirme, bireyin sahip olduğu dinamikleri tanıması, kariyer tercih sürecinde bu dinamikleri doğru ve etkili şekilde kullanabilmesi anlamına gelmektedir (Hargrove, Creagh ve Burgess, 2002). Nota, Ferrari, Solberg ve Soresi, (2007) bireyin kariyer sürecinde yapacağı seçimlerde kendi ilgi, yeterlik ve becerilerinin farkında olması ve bunları doğru yönde kullanabilmesinin başarılı kariyer tercihlerindeki önemine dikkati çekmektedir. Lent vd. (1996) benzer şekilde yetkinlik beklentisi ve bireyin kendini tanıması arasındaki ilişkiye dikkati çekerek; bireyin kendisine yönelik farkındalığının kariyer tercihinde önemli bir rolü olduğunu vurgulamıştır. Yine bu konu etrafında yapılan araştırmalar göstermektedir ki (Nota vd., 2007; Paa ve Mcwhirter, 2000; Ryan, Solberg ve Brown, 1996; Whiston, 1996), bireyin farkındalığının yüksek olması, başarılı bir kariyer kararı için çok önemlidir. Bu bilgiler ışığında ailenin bireyin kariyer kararı verme sürecinde takındığı tutumu ortaya koymaya yönelik önemli bir bulguya ulaşıldığı ifade edilebilir. Özellikle bu boyut anne babaların çocuklarını hangi durumda olurlarsa olsunlar kabul ettiklerini yansıtmaktadır (Günel, 2007). Yine bu boyutta puanların yükselmesi ile anne babaların çocuklarına güven duydukları ve güvendikleri sonucunu ortaya çıkmaktadır (Keskin ve Çam, 2008). Palut (2008) sorumluluk ve kabul boyutunu açıklarken çocuklar ve anne-babalar arasındaki destek ilişkisine dikkati çekmiş ve onlara alabilecekleri sorumluluklar verdiklerini, bunun da aralarındaki güven ilişkisini güçlendirdiğini belirtmiştir. Literatürde bu konuda yapılan araştırmalarda da anne baba desteği alan bireylerin daha başarılı kariyer seçimleri yaptıkları ortaya konmuştur. Dolayısıyla bulgular ile literatürün birbirini desteklediği görülmektedir.

Bu bulgulardan yola çıkılarak ifade edilebilir ki, kariyer kararı yetkinliğinin oluşması kapsamında bireyin kendini doğru şekilde değerlendirebilmesi için kendisiyle iletişimde açık, anlaşılır bir dil kullanan, güven duyan bir aileye ihtiyacı vardır. Bu şekilde bireyin kendilik duygusu gelişir ve kariyer yetkinliğini de olumlu yönde etkiler.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi “mesleklerle ilgili bilgi toplama” alt boyutunun yordanmasına ilişkin bulguların tartışılması ve yorumlanması:

Bir diğer araştırma bulgusuna göre bireyin mesleklerle ilgili bilgi toplama yetkinliği, anne baba tutumları alt boyutu olan sorumluluk ve kabul ile otorite ve denetleme tarafından anlamlı düzeyde yordanmaktadır. Sorumluluk ve kabul alt boyutu, bireyin ailesi tarafından doğru anlaşılması, güvenilmesi ve aşabileceği sorumluluklar verilmesi şeklinde yorumlanırsa ortaya çıkan bu sonuç manidar görülmektedir. Yapılan araştırmalar, mesleklerle ilgili bilgi toplama da çocukların farklı kaynaklardan (aile, öğretmen, arkadaş ve akraba) yararlandıklarını ortaya koymaktadır (Betz, 2004; Lent vd., 1996; Ryan vd., 1996). Ayrıca bu sürecin kariyer tercihinde önemli bir yeri vardır. Çünkü bu süreçte yaşanabilecek olumsuz deneyimler kariyer tercihlerini olumsuz etkileyebilmektedir (Dillard ve Campbell, 1981; Taylor, Harris ve Taylor, 2004). Bu noktada da ailenin anlayışı ve yol göstericiliği ön plana çıkmaktadır. Çocuğuna bu süreçte destek olan ailelerin, onların meslek seçim sürecindeki başarıları üzerinde etkisi olduğu kanıtlanmıştır (Nota vd., 2007). Dolayısıyla mesleklerin araştırılması, kariyer kararı yetkinliği için kritik aşamalardan birisidir. Yetkinlik inancının oluşmasında geçirilecek doğrudan ve dolaylı deneyimlerin etkisi çok önemlidir. Bu süreçte ailenin çocuğa güveni, onu olumlu yönde destekleyecektir. Aile desteğinin kariyer gelişimi sürecinde yarattığı olumlu etkiden daha önce de bahsedilmiştir. Bu bağlamda ortaya çıkan sonuç literatürle eşdeğer ve anlamlıdır. Bu bilgiler değerlendirildiğinde, kariyer kararı verirken yaşanan bilgi toplama süreci, bireyin direncinin ve araştırma isteğinin sınındığı önemli dönemlerden birisidir. Aile desteği çok önemlidir. Ailenin doğru yönlendirmesi ve bireyin sorumluluk almasını desteklemesi gerekir.

Tüm bunların aksine bireyin mesleklerle ilgili bilgi toplama yetkinliğinin, anne baba tutumlarından otorite ve denetleme alt boyutu tarafından anlamlı düzeyde yordanması beklenmedik bir durumdur. Ancak anne babanın otoriter davranışları ve denetleyici tutumu bireyin meslekleri daha fazla incelenmesine ve araştırmasına dolayısıyla mesleklerle ilgili daha fazla bilgi toplamasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Baumrind (1966), otoriter tutuma sahip anne babaların, çocuğun davranışlarına yön verdiklerini ifade etmektedir. Buna göre otoriter tutuma sahip anne babaların, çocuğu meslekler hakkında bilgi toplamaya yönlendirdikleri söylenebilir.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi “hedef belirleme” alt boyutunun yordanmasına ilişkin bulguların tartışılması ve yorumlanması:

Araştırma kapsamında ulaşılan bir diğer bulguya göre kariyer kararı yetkinlik beklentisi alt boyutlarından hedef belirleme alt boyutunun, sorumluluk ve kabul tarafından

anlamli düzeyde yordandığı belirlenmiştir. Hedef belirleme birçok kariyer uzmanı tarafından meslek seçimi sürecinde kritik dönem olarak kabul edilmektedir (Blustein, 1989; Lent vd., 1996; Betz, 2000). Betz (1992), hedef belirleme sürecinin kariyer kararı sürecinin önemli basamaklarından biri olduğunu belirtmiştir. Ryan vd. (1996) bireyin hedef belirleme geçirdiği yaşantıların önemine dikkat çekerek doğru hedef belirlemenin doğru kariyer tercihiyle önemli ilişkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde görülmektedir ki (Bandura, 1986), hedef belirlemenin bireyin sahip olduğu içsel ve çevresel şartlardan, bunun yanında sosyo ekonomik koşullardan etkilenmektedir. Bu noktada kariyer kararı sürecinde hedef belirleme sürecine etki eden önemli faktörlerden birisinin de anne baba tutumları olduğu ifade edilebilir. Bu sürece anne babanın önemli etkisi olduğu, bazen verilen kararların bile aile tarafından değiştirilebildiği (Locke ve Latham, 1990), bireyin içinde büyüdüğü çevrenin bu sürece çoğu zaman yön verdiği (Gonzalez, Greenwood ve WenHsu, 2001) ortaya konmuştur. Sorumluluk ve kabul boyutu dikkate alındığında ortaya çıkan sonuç manidardır. Çünkü aile, kariyer sürecinin en önemli yön vericilerinden birisidir. Bu süreçte anne baba çocuğuna güvenini hissettirirse, çocuk da bu güven doğrultusunda kendisi için geçerli olan en iyi tercihi yapacaktır. Bunun içinde uygun hedefler belirleyebilecektir.

Bu bulgudan hareketle ifade edilebilir ki; hedef belirleme önemli bir kariyer kararı yetkinlik basamağıdır. Bireyin bu süreçte ailesinden güven mesajını alması onun kendisine uygun hedefleri seçmekte daha cesur olmasıyla sonuçlanacaktır. Bu da yetkinlik beklentisine olumlu katkıları yapacaktır.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi “gerçekçi plan yapma” alt boyutunun yordanmasına ilişkin bulguların tartışılması ve yorumlanması:

Bu araştırmayla ortaya konan bir diğer sonuç, kariyer kararı yetkinlik beklentisi alt boyutu olan gerçekçi plan yapma boyutuna ilişkindir. Buna göre anne baba tutumları alt boyutu olan sorumluluk ve kabul’ün anlamli bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir. Bu alt boyutun, bireyin ailesi tarafından sevilmesi, güvenilmesi ve aşabileceği oranda sorumluluklar alması sürecinde ailenin takındığı tutum olduğu ifade edilmektedir (Baumrind, 1991). Gerçekçi plan yapabilme, bireyin iç ve dış dinamikleri doğru bir şekilde değerlendirerek, kariyer kararı verebilmesini temsil eden önemli bir değişkendir (Lent vd., 1996; Betz, 2004). Bu süreçte birey kendisini, çevresini, ailesini tanıyarak, değerlendirir ve kariyer tercihleri içerisinde en uygun olanı seçmek üzere bir plan yapar. Günümüzde ergenlerin en önemli sorunlarından birisinin mesleki kararsızlık olduğu düşünüldüğünde (Metheny ve McWhirter, 2013; Sovet ve Metz, 2014) bu bulgunun değeri bir kez daha ön plana çıkmaktadır. Çünkü bir kariyeri seçmek başarılı bir kariyere sahip olmanın en önemli aşamalarından birisidir (Betz,

1992). Bu noktada yapılan seçimin bireyin gerçeklerine ne derece uyumlu olduğu çok önemlidir. Taylor ve Betz (1983), meslek seçimiyle benlik arasında önemli bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Betz, Hammond ve Multon (2005) ise bireyin kendi sahip olduklarını doğru değerlendirmesinin, gelecekte yapacağı kariyer tercihlerini doğrudan etkileyeceğini belirtmiştir. Yine yapılan araştırmalar göstermektedir ki (Betz, 2000; Betz ve Luzzo, 1996), gerçekçi benlik algısına sahip bireyler kariyerlerinde daha başarılı olmaktadır. Bunlara ek olarak aile yaklaşımının olumlu ve destekleyici olmasıyla bireylerin daha gerçekçi bir benlik algısına sahip olduklarını vurgulayan araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Baumrind, 1991; Günalp, 2007; Keskin ve Çam, 2008). Bu araştırmalar göstermektedir ki, benliğiyle uyumlu kariyer planı yapabilmekle, kariyer araştırma yetkinliğinin yükselmesi arasında önemli bir ilişki vardır. Bu araştırmanın bulguları da bu gerçeği ortaya koymaktadır.

Bu bilgilerden yola çıkılarak gerçekçi plan yapmanın sorumluluk bilinci kazandırılmış çocuklardan daha fazla beklenen bir yetkinlik olduğu ifade edilebilir.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi “problem çözme” alt boyutunun yordanmasına ilişkin bulguların tartışılması ve yorumlanması:

Araştırma kapsamında ulaşılan son bulgu, kariyer kararı yetkinlik beklentisi alt boyutu olan problem çözme yetkinliğine ilişkindir. Buna göre anne baba tutumları alt boyutu olan sorumluluk ve kabul anlamlı bir yordayıcı olarak belirlenmiştir. Anne babası tarafından yapacaklarına güvenilerek yetiştirilen, ne olursa olsun sonuçları hususunda anne baba tarafından desteklenen çocuklar problem çözme becerisi gelişen çocuklardır (Baumrind, 1991). Problem çözme kariyer alanı dışında da çalışılan önemli bir kavramdır. Kariyer kararı bağlamında değerlendirildiğinde bireyin bu önemli kararı alma sürecinde karşılaşacağı her türlü problemi nasıl aşacağına olan inancını temsil etmektedir (Betz, vd., 1996; Chartrand, Rose, Elliott, Marmarosh ve Caldwell, 1993). Kariyer kararı yetkinliğinin oluşması sürecinde birey doğrudan veya dolaylı olarak birçok yaşantı geçirebilir (Betz, 1992; Lent vd., 1996). Bu süreçte karşılaşılabilecek problemlerin (karar verememe, plan yapamama, bilgi toplayamama veya aile ile mutabık kalamama gibi) kariyer kararına etki edeceği şüphesiz bir gerçektir. Yine bu süreçte bireyin takınacağı tavır onun doğru tercih yapabilmesi açısından da önemli görülmektedir (Taylor ve Pompa, 1990). Ailesi tarafından sorumluluklarının bilincinde yetiştirilen ergenlerin daha yüksek benlik algısına (Baumrind, 1991), yetkinlik beklentisine (Turner, Chandler ve Heffer, 2009), plan yapabilme becerisine (Zimmerman, Bandura ve Martinez-Pons, 1992) ve problem çözme becerisine (King vd., 2010) sahip olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuçlar, araştırma bulgularını desteklemektedir.

Bu bulgular göstermektedir ki, anne baba tutumu, bireyin problem çözme yetkinliğinde de çocuğa verilen destek ve hissettirilen güvenle ilişkilidir. Anne babadan bu şekilde bir yaklaşım gören çocuk sorunlarla karşılaşmaktan korkmamaktadır ve buna inanmaktadır. Şunu bilmektedir ki sorun yaşarsam ailem benim arkamdadır. Buda yetkinlik beklentisini güçlendirmektedir.

5. ÖNERİLER

1. Lise öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentilerini anne-baba tutumu dışında başka hangi psikolojik değişkenlerin etkilediği araştırılabilir.

2. Rehber öğretmenlerin, anne babaların çocuklarının kariyerleriyle ilgili sorumluluk almaları ve çocuklarına yardımcı olmaları için onlarla sürekli işbirliği içinde olmaları gerekir.

3. Anne babaların, çocukların kendilerine uygun kariyer kararı verebilmeleri konusunda çocuklarına yardımcı olmaları ve çocuklarının kariyer kararlarına saygı göstermeleri için anne babalara bu yönde eğitimler verilebilir, bireysel ve grup çalışmaları düzenlenebilir.

4. Anne babalar, çocuklarını ve potansiyellerini ortaya çıkarabilecek ortam ve fırsatlar hazırlayabildiklerinde ve çocuklarını olduğu gibi kabul ettiklerinde onların kendilerini daha iyi değerlendirmelerine destek olacaklardır. Bu nedenle anne babaların çocuklarına olan yaklaşımlarında daha çok potansiyellerini ortaya çıkartacak tutumlar benimsemeleri yönünde okul rehberlik servislerince bireysel veya grup çalışmaları, seminerler planlanabilir.

5. Kariyer kararı yetkinlik beklentisi üzerinde daha çok sorumluluk ve kabulün etkisi olduğuna göre anne babaların bu tutumu benimseyerek çocuk yetiştirmeleri konusunda hem eğitim kurumlarında hemde toplumun farklı kesimlerinde bu tutumu kazandırmaya yönelik ana baba eğitimlerinin düzenlenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbayır, K. (2002). Öğretmenlik Mesleğine Yönelmede Ailenin ve Branş Seçiminde Cinsiyetin Rolü. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Dergisi*, 2, 1183-1188.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. 2. Baskı. Ankara: Atlas Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, F. & Sürücü, M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri İle Ebeveyne Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Baumrind, D. (1966). Effects Of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1991). Parenting Styles and Adolescent Development. *The Encyclopedia of Adolescence*, 2, 746-758.
- Betz, N. E. (1992). Counseling Uses of Career Self-Efficacy Theory. *Career Development Quarterly*, 41, 22-26.
- Betz, N. E. (2000). Self-Efficacy Theory as A Basis For Career Assessment. *Journal of Career Assessment*, 8, 205-222.
- Betz, N. E. (2004). Contributions of Self-Efficacy Theory yo Career Counseling: A Personal Perspective. *The Career Development Quarterly*, 52, 340-353.
- Betz, N. E., Hammond, M. S. & Multon, K. D. (2005). Reliability and Validity of Five-Level Response Continua for the Career Decision Self-Efficacy Scale. *Journal of Career Assessment*, 13(2), 131-149.

- Betz, N. E., Klein, K. L. & Taylor, K. M. (1996). Evaluation of A Short Form Of the Career Decision-Making Self-Efficacy Scale. *Journal of Career Assessment*, 4(1), 47-57.
- Betz, N. E. & Luzzo, D. A. (1996). Career Assessment and the Career Decision-Making Self-Efficacy Scale. *Journal of Career Assessment*, 4, 413-428.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chartrand, J. M., Rose, M. L., Elliott, T. R., Marmarosh, C. & Caldwell, S. (1993). Peeling Back the Onion: Personality, Problem Solving, and Career Decision-Making Style Correlates of Career Indecision. *Journal of Career Assessment*, 1(1), 66-82.
- Chung, Y. B. (2002). Career Decision-Making Self-Efficacy and Career Commitment Gender and Ethnic Differences Among College Students. *Journal of Career Development*, 28, 277-284.
- Dillard, J. M. & Campbell, N. (1981). Influences of Puerto Rican, Black, and Anglo Parents' Career Behavior on Their Adolescent Children's Career Development. *Vocational Guidance Quarterly*, 30(2), 139-148.
- Doğan, S. (2000). Psikolojik Danışman Eğitiminde Akreditasyonun Gereği ve Bir Model Önerisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14), 31-38.
- Felsman, D. E. & Blustein, D. L. (1999). The Role of Peer Relatedness in Late Adolescent Career Development. *Journal of Vocational Behavior*, 54(2), 279-295.
- Gati, I. & Asher, I. (2001). The PIC Model for Career Decision Making: Prescreening, In-Depth Exploration, and Choice. In F. T. L. Leong ve A. Barak (Eds.), *Contemporary models in vocational psychology* (pp. 7-54). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Gati, I., Krausz, M. & Osipow, S. H. (1996). A Taxonomy of Difficulties in Career Decision-Making. *Journal of Counseling Psychology*, 43, 510-526.
- Gati, I. & Tal, S. (2008). Decision-Making Models and Career Guidance. In J. Athanasou, ve R. Van Esbroeck (Eds.), *International Handbook of Career Guidance* (pp. 157-185). Berlin, Germany: Springer.
- Ginzberg, E. (1971). *Career Guidance*. New York: McGraw- Hill.
- Gonzalez, A., Greenwood, G. & WenHsu, J. (2001). Undergraduate Students'goal Orientations and Their Relationship to Perceived Parenting Styles. *College Student Journal*, 35(2), 182-182.
- Günalp, A. (2007). *Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Öz güven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray ili örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hargrove, B. K., Creagh, M. G. & Burgess, B. L. (2002). Family Interaction Patterns as Predictors of Vocational Identity and Career Decision-Making Self-Efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 61(2), 185-201.
- Işık, E. (2010). *Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi Temelli Bir Grup Müdahalesinin Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Kararı Yetkinlik ve Mesleki Sonuç Beklentisi Düzeylerine Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Işık, E. (2015). *Üniversiteye Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Kariyer Kararı Verme Yetkinliği Programı*. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Keskin, G. & Çam, O. (2008). Ergenlerin Ruhsal Durumları ve Anne Baba Tutumları İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9(3), 139-147.
- King, D. K., Glasgow, R. E., Toobert, D. J., Strycker, L. A., Estabrooks, P. A., Osuna, D. & Faber, A. J. (2010). Self-Efficacy, Problem Solving, and Social-Environmental Support are Associated with Diabetes Self-Management Behaviors. *Diabetes Care*, 33(4), 751-753.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi* (6. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçüküran, G. (2005). Anne Baba Tutum Ölçeği. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 19, 238-250.
- Lent, R. W. (2005). A Social Cognitive View Of Career Development and Counseling. In S. D. Brown ve R. W. Lent (Eds.), *Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work* (pp. 101-127). Hoboken, NJ: Wiley.
- Lent, R. W. & Brown, S. D. (2006). On Conceptualizing and Assessing Social Cognitive Constructs in Career Research: A Measurement Guide. *Journal Career Assessment*, 14, 12-35.
- Locke, E. A. & Latham, G. P. (1990). *A Theory of Goal Setting and Task Performance*. Prentice-Hall, Inc.
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. (1983). *Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction. Handbook of Child Psychology: Formerly Carmichael's Manual of Child Psychology*/Paul H. Mussen, editor.
- Metheny, J. & McWhirter, E. H. (2013). Contributions of Social Status and Family Support to College Students' Career Decision Self-Efficacy and Outcome Expectations. *Journal of Career Assessment*, 21(3), 378-394.

- Niles, S. G. & Harris- Bowsbey, J. (2013). *21. Yüzyılda Kariyer Gelişim Müdahaleleri*. F. Korkut-Owen (Ed). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Nota, L., Ferrari, L., Solberg, V. S. H. & Soresi, S. (2007). Career Search Self-Efficacy, Family Support, and Career Indecision with Italian Youth. *Journal of Career Assessment*, 15, 181-193.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Kuramları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Paa, H. K. & McWhirter, E. H. (2000). Perceived Influences on High School Students' Current Career Expectations. *The Career Development Quarterly*, 49(1), 29-44.
- Palut, B. (2008). Düşünme Stilleri ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 01-11.
- Ryan, N. E., Solberg, V. S. & Brown, S. D. (1996). Family Dysfunction, Parental Attachment, and Career Search Self-Efficacy Among Community College Students. *Journal of Counseling Psychology*, 43(1), 84-89.
- Sovet, L. & Metz, A. J. (2014). Parenting Styles and Career Decision-Making Among French and Korean Adolescents. *Journal Of Vocational Behavior*, 84(3), 345-355.
- Super, D. (1957). *The Psychogy of Careers: An Introduction of Vocational Development*, New York: Harper ve Brothers.
- Şendil, G. & Kaya-Balkan, İ. (2005). *Anne Baba Olmak*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Taylor, K. M. & Betz, N. E. (1983). Applications of Self-Efficacy Theory to the Understanding and Treatment of Career Indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 22(1), 63-81.
- Taylor, J., Harris, M. B. & Taylor, S. (2004). Parents have Their Say... About Their College-Age Children's Career Decisions. *Nace Journal*, 64(2), 15-21.
- Taylor, K. M. & Pompa, J. (1990). An Examination of Relationships Among Career Decisionmaking Self-Efficacy, Career Salience, Locus of Control, and Vocational Indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 37, 17-31.
- Turner, E. A., Chandler, M. & Heffer, R. W. (2009). The Influence of Parenting Styles, Achievement Motivation, and Self-Efficacy on Academic Performance in College Students. *Journal of College Student Development*, 50(3), 337-346.
- Whiston, S. C. (1996). The Relationship Among Family Interaction Patterns And Career Indecision and Career Decision-Making Self-Efficacy. *Journal of Career Development*, 23(2), 137-149.
- Zimmerman, B. J., Bandura, A. & Martinez-Pons, M. (1992). Self-Motivation for Academic Attainment: The Role of Self-Efficacy Beliefs and Personal Goal Setting. *American Educational Research Journal*, 29(3), 663-676.

EXTENDED ABSTRACT

It is possible to define the career, which is the process of professional development, as an individual choosing a profession, making an effort to be successful and all activities throughout the life. Decision-making is the foremost skill for career counseling. In the decision-making process, individuals should be aware of what they will be faced with and be aware of how they should behave when facing a challenge.

Social Cognitive Career Theory focuses on the expectation of competence in career development. The self-efficacy is the effort and persistence of the individual to overcome the obstacles he/she faces while presenting a performance. In this process, the role of internal and external dynamics has a great importance in determining the level of self-efficacy (Işık, 2015). The self-efficacy may increase or decrease according to the results of the individual and the way they are evaluated. Positive resulted experiences may increase the self-efficacy; on the contrary, negative resulted experiences may adversely affect it (Lent, 2005).

High level career decision self-efficacy means researching career areas appropriate to the person's characteristics and setting goals, planning to achieve the goals and be aware of the problem solving skills that will be used to solve the problems. Low level self-efficacy of

individuals may be caused by factors such as social gender perceptions, low socio-economic status, family attitudes and education opportunities (Işık, 2015).

Among the factors that influence career choice are talents, interests, values, gender and family. The research results show that children are most affected by their parents when making educational and professional decisions. Attitudes of parents are considered as significant variables by career experts (Lent et al., 1996).

Child-rearing styles can be different for every parent. While some parents are more focused on control, some adopt a discipline-oriented child-rearing style. According to Baumrind (1966), there are three different forms of child-rearing: democratic, authoritarian, and over-permissive parenting. Undoubtedly, all these approaches have some positive and negative effects on the child's behaviors, life perspective and competencies (Kulaksızoğlu, 2004; Aydın, 2005).

There are some studies showing that there is a relationship between the attitude and approach of the family in which the individual grows and their career preferences and attitudes (Metheny & McWhirter, 2013). There are also Turkish research results that families have an impact on the professional choice of adolescents (Akbayır, 2002; Bacanlı & Sürücü, 2011). In this study, the predictive level of attitudes and coping styles of parents for the career decision self-efficacy is discussed.

Knowing the variables that will affect the individual's career preference during adolescence is considered valuable in terms of improving the ability to make the right decisions. Thus, career professionals will benefit from this information when planning their guidance for adolescents. The aim of this study is to investigate the predictive power of high school students' parental attitudes for the career decision self-efficacy. The research question of the study is as follows: Does the sub-dimension of Parental Attitude Scale significantly predict the sub-dimensions of Career Decision Self-Efficacy Scale?

The study utilized the relational survey model. The study was carried out with 399 students studying at official high schools in the city center of Kırşehir. The study group was determined by convenience sampling method. In the study, Career Decision Self-Efficacy Scale and Parental Attitude Scale were used as data collection tools. Career Decision Self-Efficacy Scale developed by Betz, Klein and Taylor (1996) was adapted to Turkish culture by Işık (2010). The scale is 5-Likert type and consists of 25 items. Parental Attitude Scale was developed by Küçüküran (2005). The scale consists of 15 items. Data were analyzed by using SPSS Statistics 18.0 program. As a result of the analysis, it was concluded that the data

showed normal distribution. The correlations between the variables were examined by multiple regression analysis.

According to the results of the analysis, it was determined that the responsibility and acceptance sub-dimensions of Parental Attitude Scale significantly predicted the self-appraisal, goal selection, planning, and problem solving sub-dimensions of Career Decision Self-Efficacy Scale. It was found that the responsibility and acceptance, and authority and supervision sub-dimensions of Parental Attitude Scale significantly predicted occupational information sub-dimension of Career Decision Self-Efficacy Scale. Considering all these results, as Palut (2008) states, when parents support their children, give responsibilities to them and develop a relationship of trust with them, it is thought that the children's career decision self-efficacy levels will be high. In other words, it can be concluded that there is a need to develop positive relations at the level of responsibility and acceptance between the child and the parents.

It is possible to investigate the career decision self-efficacy of the high school students and the psychological variables except for parental attitude. In addition, it is considered that guidance teachers' continuous cooperation with parents will be useful in adopting the responsibility and acceptance of parents.